తెర
వెనుక
దీపం
ప్రభంజనం

మార్గశిర మాసం: మధ్యాహ్న భోజనాలయ్యాయ్‌. యథా ప్రకారం శ్రావ్య గంభీరమైన కంఠమెత్తి గోపాలకృష్ణయ్య గారు భాగవతంలోని దశమ స్కంధం చదువుతున్నారు.

ధర్మపత్ని పార్వతమ్మ ఎదురుగా కూర్చొని, పద్యం, అర్థం, వ్యాఖ్యానం కుతూహలంతో వింటున్నది. బాలకృష్ణుడు చేసే వింత చేతల్ని మరింత రసవంతంగా వివరించి చెబుతుంటే నోరు తెరచి దవడలు నొక్కుకుంటూ "అయ్యొ సిగ్గు" 'సడిపోయింది' 'భగవంతుడు గనక చెల్లిందమ్మా'! అంటూ మరీ ఇదిగా విస్తుపోతున్నది. ఆమె ఆశ్చర్యపోయే కొలదీ గోపాల కృష్ణయ్యగారు వ్యాసుణ్ణి పోతున్ననూ మించి వ్యాఖ్యాన గానం చేస్తున్నారు.

"మహానుభావుడు. చిన్నతనం నుండీ లీలలు చూపిస్తున్నాడు" అంది పార్వతమ్మ మురిసిపోతూ.

"అవున్లే— భాగవతంలో కృష్ణుడు ఎన్ని కాని పనులు చేసినా మురిసిపోతావు గాని, మన ఇంట్లో కృష్ణుడు కొంచెం అల్లరిచేస్తే విసిగి పోతావుకదా!"

"అయితే, అయన భగవంతుడు గనక చెల్లుతుంది."

"ఒసే, బుల్లీ! కేవలం ఆ కృష్ణుడికే కాదే పిల్లలందరికీ అల్లరి చక్కగా చెల్లుతుంది. నిజం చెప్పాలంటే అల్లరి చెయ్యని పిల్లలు పిల్లలేకారు. మట్టి ముద్దలు. అల్లరి చేసే వయస్సులో అల్లరి చేయని పిల్లల్లో ఏదో లోపం అనారోగ్యం ఉందని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు— అల్లరి చెయ్యమంటే నువ్వు చేయగలవా ఇప్పుడు?"

"అల్లరి మీద మీకంత మోజైతే, మీరూ మనవడితో చేతులు కలిపి 'త్తై' మని గెంతరాదుటండీ" అంది పార్వతమ్మ ఎగతాళిగా.

"నాకు మాత్రం నిజానికలాగే గెంతాలని ఉంది. వాడిలా గెంతుతూ కేరింత లాడుతూ ఆకతాయిలా తిరగాలనీ, చివరికి తిరపతమ్మ జామి చెట్టెక్కి కాయలు కోసుకొని— తిరపతమ్మ తిట్లతో నంజుకొని తినాలనీ ఉంది. కాని ఓపిక ఏదీ— ఉత్సాహం అయితే ఉంది గానీ"

"ఓపిక ఉంటే మీరూ. . . ."

"ఆఁ నిక్షేపంలాగ. ఈ కాలచక్రం ఒకసారి అరవై ఏళ్లు వెనక్కి తిరిగిపోతే ఎంత బావుండును? నా కప్పుడు మళ్లీ ఎనిమిదేళ్ళు. వూరూ, వాడా చెట్లూ, చేమా బలాదూరు తిరక్క పోయే వాణ్ణా? అయితే ఆ రోజులు మరి రావు" నిరుత్సాహం వ్యక్త పరిచారు గోపాలకృష్ణయ్య గారు.

పార్వతమ్మ ఏదో అనబోతూ ఉరిమినట్లు ఉలిక్కి పడింది. అది ఉరుము కాదనీ— తన జామి చెట్టెక్కి కాయలు కోసేస్తున్న పిల్లల్ని తిరపతమ్మ తిట్టే తిట్లనీ మరుక్షణంలోనే గ్రహించ గలిగింది.

గోపాల కృష్ణయ్యగారు తన్మయులై వింటున్నారు. తిరపతమ్మ కంఠం నగారాలా మోగుతోంది. తిరపతమ్మ జామిచెట్టు మొదటి కొచ్చి రెండు చేతులూ చెట్టుమీద ఉన్న పిల్లల వైపు చాచుతూ దింపుతూ అనర్గళధారతో ప్రారంభించింది. "అమ్మ! చచ్చినోళ్లోయ్‌. మీ జిమ్మలడి పోనోయ్‌. మిమ్మల్ని పెద్దమ్మోరెత్తుకుపోనూ. మీకాళ్లూ చేతులూ ఇరిగిపోనూ, మీ అమ్మ కడుపులు కాలిపోనూ!" వీరావేశంతో పెనుగాలికి వూగిపోయే పోక మొక్కలా వూగి పోతోంది తిరపతమ్మ. జుట్టు ముడి వూడి పోయింది. పైట జారిపోయింది. వళ్లంతా చెమట పట్టింది. వూపిరి అందనంతగా ఆయాసం వచ్చింది. అయినా మళ్లీ ప్రారంభించింది.

"నా జాం చెట్టంతా దిబ్బ చేసేత్తన్నారల్లోయి నా ఇల్లు గుల్ల చేసేత్తున్నారు బాబోయ్‌. నన్ను నిలబణ్ణిచ్చి పట్టట్టు లేరయ్యోయ్‌.. నన్నిలాగ ఏడిపించేత్తున్నారు మీరెప్పుడిఁగడై పోతార్రోయ్‌. మీ కొంపలు కూలిపోనూ, మిమ్మల్ని మరిడమ్మ మింగెయ్య, మిమ్మల్ని గోతిలో పాతెయ్యా, మీ తలలు చెక్కలై పోనూ" వూపి రాగింది. మాట రాలేదు. నిస్సత్తువగా చతికిల బడింది. నెత్తి బాదుకొంది. కడకు ఏదీ చెయ్యలేక చెట్టుపై నున్న పిల్లల వంక కసిగా చూడ సాగింది. తిరపతమ్మ — పాపం నిస్సహాయురాలు!

మొదటి బహుమతి పొందిన కథ

ఇంత రభస జరిగినా చెట్టు మీదున్న పిల్లలైదుగురిలో ఒక్కడూ చెట్టు దిగలేదు. కించెత్తు చలించలేదు. పకపక నవ్వుతూన్నారు. అందినంత వరకు జామికాయలు కోసేస్తున్నారు. పిందెలు నమిలి పిప్పిని తిరపతమ్మ మీద వూస్తున్నారు. సగం కొరికిన కాయలతో ఆమెను కొడుతున్నారు. అయినా ఆమె సాక్షాత్తు శిలా ప్రతిమలా కూర్చొని ఉంది. కళ్లు మాత్రం కసిని క్రక్కుతూనే ఉన్నాయి.

అక్కడ గోపాల కృష్ణయ్యగారు అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో — ఆనంద పారవశ్యంతో మైమరచి తిరపతమ్మ తిట్లు వింటున్నారు. కాని పార్వతమ్మ ఇక సహించలేక పోయింది. లేచి వెళ్లి దొడ్డి గుమ్మంలో నిలబడి చూచింది. జామిచెట్టు మీద ఐదు కోతులూ కనుపిస్తున్నాయి. గోడ కవతల నున్న తిరపతమ్మ కనుపించదు.

"ఒరే కన్నా" గట్టిగా గదిమినట్లు పిలిచింది. పార్వతమ్మ. పిల్లలందరూ ఒకేసారి ఇటుచూచి బిలబిలమంటూ చెట్టు మీద నుండి గోడ మీదకి గోడ మీద నుండి తిరపతమ్మ పెరట్లోకి దూకి మెరుపుల్లా పారిపోయారు. పార్వతమ్మ వెను దిరిగి వెళ్లింది. తిరపతమ్మ మాత్రం అలా ఎంతసేపు దిగాలు పడి కూర్చుందో మరి.

గోపాలపట్నంలో గోపాల కృష్ణయ్య గారిది కలిగిన కుటుంబం. అరవై ఎనిమిదేండ్లు నిండినా మానసికంగా నవయౌవ్వనులాయన. ఇద్దరి కొడుకులు ఆయన సంతానం. పెద్దవాడు ప్రసాద రావు. వనస్యాయంలో 'పట్టా' పుచ్చుకొని స్వంత వ్యవసాయమే వృత్తిగా స్వీకరించాడు. రెండవవాడు భాస్కరం. కాకినాడలో వైద్యం మూడుపాదాల వర్ధిల్ల చేస్తున్నాడు. ప్రసాదరావుకు మాత్రమే వివాహమైంది. భార్య శారద. వీరికి ఒక్కడే సుపుత్రుడు. వాడే తిరపతమ్మ పాలిట గోపాల కృష్ణుడు. భర్త పేరని పార్వతమ్మ, మామగారి పేరని శారదా వాడిని "కన్నా" అని పిలుస్తారు. ఇంచుమించుగా వాడికీ పేరే స్థిరపడి పోయింది. వాడికి పట్టుమని పదేళ్లయినా లేక పోయినా గోపాలపట్నంలో పెద్ద పేరు సంపాదించుకున్నాడు. ఆవూరిలో వాడెక్కని చెట్టుగానీ, ఈదని చెరువుగానీ చక్క పెట్టని ఇల్లు గానీ లేదు. ఇంత అల్లరి చేసినా వాడి 'ముఖారవింద' ప్రభావమేమోగానీ అందరూ వాడంటే ముద్దు చూపుతారు. వీడి అల్లరిని భరించలేక సతమతమై పోయేది ముగ్గురు మాత్రమే. నాయనమ్మ పార్వతమ్మ, అమ్మ శారదా, పొరుగమ్మ తిరుపతమ్మను. ఎక్కడ తగువులూ ప్రమాదమూ తెచ్చి పెడతాడోనని మొదటి ఇద్దరి ఆందోళన, తన ఇల్లు పీకి పందిరి వేస్తున్నాడని మూడో ఆమె ఆందోళన.

శారద అడపాదడపా భర్తకూ, మామగారికీ తెలియకుండా వాడికి దేహశుద్ధి చేస్తూంటుందిగాని అది అద్దంమీద పెసరగింజ పడ్డట్టుమాత్రం. ఇక ప్రసాదరావుకు సాధారణంగా ఇంటి విషయాలేమీ పట్టవు. వ్యవసాయం వృత్తి— చదరంగం వినోదం. ఎప్పుడైనా శారద సాహసించి కన్నగాడి కాని అల్లరి ప్రసక్తి తెచ్చి సహాయం అర్థిస్తే, "నువ్వూ కొట్టి, నేనూ కొడితే మొండికేస్తాడు. ఒక్క సంవత్సరం ఆగితే హైస్కూల్లో పడేస్తే అల్లరి తగ్గవచ్చు" అన్నాడు. గోపాలకృష్ణయ్యగారితో ఈ విషయమై తరచూ వాగ్వాదం జరుగుతూంటుంది. పార్వతమ్మ ఫిర్యాదుచేయడం ఆయన మనవడిని వెనకవేసుకుని రావటం మామూలు.

ఈ మధ్య కొంతకాలంనుండీ 'కన్న' దృష్టినంతా తిరపతమ్మ జామిచెట్టుమీదకు కేంద్రీకరించాడు. ఆమెను రచ్చకీడ్చి నానా రభస చేస్తున్నాడు.

తిరపతమ్మ పరభై అయిదేండ్ల వితంతువు. పెళ్లి అయిన అయిదేండ్లకే భర్త గతించటం, నెల తిరక్కుండానే ఒక్కగానొక్క కొడుకు— ఒక్క రోజు జ్వరం నెపంతో శాశ్వతంగా దూరమై పోవటం. ఆమె జీవితంలో వసంతం ఇకలేదు. నిత్యం శిశిరం. మోడై పోయిన జీవితాన్ని మొండిగా సాగిస్తున్నది. గొల్లపాలెంలో ఒక్క చెల్లెలు వినా ఆమెకీ ప్రపంచంలో 'హా' అన్నవారెవరూ లేరు. రెండెకరాల పొలమూ ఇల్లూ ఆమెకు భౌతికంగా మిగిలిన అనుబంధాలు.

తిరుపతమ్మ ఇల్లు గోపాలకృష్ణయ్యగారి ఇంటి వెనక దొడ్డి కానుకుని ఉంది. ఇల్లు చిన్నదైనా పెరడు పెద్దది. పెరట్లో గోపాలకృష్ణయ్యగారి దొడ్డి సరిహద్దులో గోడకానుకుని ఒక పెద్ద జామ

తెరవెనుక దీపం

చెట్టు ఉంది. దాని కొమ్మలు కొన్ని గోపాలకృష్ణయ్య గారి దొడ్డిలోనికి తొంగి తొంగి చూచి 'కన్నా'దిగా గల కరిగమ్మచదుము కుర్రాళ్ళనందరినీ వెక్కిరిస్తుంటాయి.

ఈ జామ చెట్టంటే తిరపతమ్మకు బహిః ప్రాణం. ఇదిమధ్య వెర్రెత్తినట్లు కాసేస్తున్నది. కొన్ని రోజులనుండీ పిల్లలందరూ నిత్యమూ దాని మీద దాడిచేస్తున్నా దాని కాయలు తరక్కపోవడం అందరికీ విచిత్రమైన విషయం. పిల్లల దాడి ఎక్కువైన కొలదీ జామచెట్టు అక్షయంగా కాయడం చూస్తుంటే— పిల్లల పాదస్పర్శగానీ జామిచెట్టుకు దోహదక్రియ కాదుగదా అని సందేహం కలుగుతోంది. అది అంతే అయి ఉండాలి. ఒక సుందరి చూచి తన్నితే అశోకం, ఒక జవరాలు, కౌగలించుకుంటే గోరంట, ఒక బాలామణి ముట్టుకున్నంత మాత్రాన మామిడి, ఒక యువతి నవ్వితే సురపొన్న, ఒక కన్య చతుర సల్లాపాన కొండగోగూ, చిగురించి, మొగ్గ తొడిగి, పుష్పించి, ఫలించుతాయని 'తొల్లి' మహాకవులు వర్ణించారుగాని పిల్లలు ఎక్కి తొక్కితే జామిచెట్టు అత్యద్భుతంగా కాస్తుందని ఇతఃపూర్వం ఎవ్వరూ చెప్పినట్లులేదు.

ఈ జామిచెట్టు మూలాన ఈ మధ్య తిరుపతమ్మ ప్రాణ సంకటం వచ్చిపడింది. ప్రతిరోజూ కన్న వాయి కల్యాన పిల్లలందరూ చెట్టుమీద దాడి జరపడం— దానితో తిరుపతమ్మకు తిక్కెత్తుకొచ్చి— శివమెత్తినట్లు పిల్లల్ని చెడామడా 'దీవించటం' దినచర్యలో తప్పని సంఘటన. తిరుపతమ్మ తిట్టే తిట్లకు పార్వతమ్మకూ, శారదకూ మనస్సు కలుక్కుమంటుంది. నయాన, భయాన, కన్నను ఆ చెట్టు జోలికి పోకుండాచేయాలని విశ ప్రయత్నం చేశారు కాని వాడు ససేమిరా అన్నాడు.

"ఏమండీ, ఆ తిరపతమ్మ తిట్లు వినలేమండా ఉన్నాం. కాస్త మీ మనవడిని మందలించరాదటండీ" అంది పార్వతమ్మ మాట ఒకటోసారి.

"ఆ చెట్టు వాడిని వెక్కిరిస్తుంటే వారు మూసుకు కూచోమని నేనెలా చెప్పేది చెప్పు. తిరుపతమ్మ తిట్టేవి తిట్లని అనుకోడం పొరపాటు. దీన్ని గురించి నువ్వేమీ కిందుమీదై పోనవసరం లేదు." గోపాలకృష్ణయ్యగారి సమాధానం.

"ఆ దిక్కుమాలిన చెట్టు ఎప్పుడు విరగడై పోతుందో"— ఇక్కడ పార్వతమ్మకూ ప్రాణ సంకటం వచ్చిపడింది. ఎన్నోరకాల పళ్ళూ—కాయలు తెప్పించి మనవడికి చూపి వెధవ జాంకాయలు వద్దు అన్నది. కన్న ఆ పళ్లవంక విషఫలాలల్లే చూసాడు. పార్వతమ్మ గత్యంతరంలేక పోయింది. ఒకసారి కొంచెం చటుపటాయిస్తూనే తిరపతమ్మతో అంది, "ఏమే తిరుపతమ్మా — తెలియని పిల్లలేదో జామకాయలు కోస్తున్నారని అంతలేసి తిట్లు తిట్టాలా— నీకు కావాలిస్తే ఆ జామిచెట్టుమ కాయలకో— మొత్తానికో మాకు అమ్మకూడదూ— నీకూ మాకూ తగువుండదూ"

"సాగిన తల్లులమ్మా మీరు. జాంచెట్టునూ కొంటారు. నన్నూ కొంటారు. నా చెట్టును నాశనం చెయ్యొచ్చునంటగానీ నేను తిడితే తప్పొచ్చిందంట" అంటూ తిప్పుకుంటూ వెళ్లిపోయింది తిరుపతమ్మ పార్వతమ్మ నిలువునా తెల్లబోయింది.

"దాంతో మీకేటి తెండక్కయ్యగారూ. అది వట్టి గాడుగంప, తిక్కమనిషండి. ఒకరు చెబితే వినిపించుకుంటుందా గనుకనా" అంది పొరుగింటి కామాక్షమ్మ.

2

పుష్యమాసం ప్రవేశించింది. పండుగ సెలవులకు భాస్కరం వచ్చాడు. భాస్కరానికి ఇంటి దగ్గరున్నంతసేపూ కన్నతోనే కాలక్షేపం. కన్నింటి నేర్పుగా అడిగితే వూరి విశేషాలన్నీ భూతద్దంలో చూపగలడు కన్న.

ఆ ఉదయం మామూలుగా తిరుపతమ్మ జామిచెట్టెక్కి నిక్కరు జేబులనిండా కాయలు కొసుకుని ఇంట్లో అడుగుపెడుతుంటే సావడిలో భాస్కరం చదువుకుంటున్నాడు.

"ఒరే కన్నా— ప్రొద్దుటే ఎక్కడికెళ్లావురా" భాస్కరం పల్కరించాడు.

"ఆడుకోడానికెళ్లాను బాబాయ్"

"అదేరా— ఎక్కడికంట"

"తిరి ఇంటికి బాబాయ్" "తిరి"— "తిరిపి" తిరుపతమ్మను పిల్లలు ఆప్యాయంగా పిలిచే—పేర్కొనే పేర్లు. ఈ రెండు పేర్లతో పిలిచినవారిని తిరుపతమ్మ ఏడేడు తరాలు తడిమి మరీ దీవిస్తుంది.

"తిరితోనే ఆడుకున్నావా ?"

"కాదు బాబాయ్, రాముూ, చక్రీ, గోపీ, బలరా ఇంటి కాడ ఆడుకున్నాం."

"వెధవాయ్. డొంక తిరుగుళ్లమాని నిజం చెప్పవోయ్"

"అవును బాబాయ్ ఆడుకున్నాం"

"అదేరా, ఏం ఆటంట?"

"కోతి కొమ్మచ్చి"

"తిరి జామిచెట్టు మీదేనా ?"

"వూఁ"

"జామకాయలు తెచ్చావా ?"

కన్న నిక్కరు జేబుల్లో చేతులుపెట్టాడు అనుకోకుండా.

"ఏదీ నాకో జాంకాయ పెట్టరా"

కన్నకు ఎక్కడలేని ఉత్సాహమూ, ధైర్యమూ వచ్చాయి. ఇంతవరకూ ఉన్న ఇరకాటం వదిలింది వెంటనే జేబులోంచి రెండు జామకాయలు తీసి భాస్కరానికిచ్చి ఒకటి తను కొరకసాగాడు. భాస్కరం తనకిచ్చిన జామపండును కొరికి "బలే బావుంది రోయ్. తిరి జాంకాయ" అన్నాడు. కన్నకు ఉత్సాహం పెల్లుబికింది.

"మాంచి దోరకాయ ఇవ్వనా బాబాయ్" అంటూనే జేబులోనించి నాలుగు కాయలుతీసి వాటిలో దోరగా ఉన్నది తీసి భాస్కరానికిచ్చాడు. పరదా వెనుక నవ్వుల గాజుల సవ్వడిని వినిపించింది. అటుచూచి బాబాయి వంకచూచి కళ్ళు మిటకరించాడు. భాస్కరం పరదా వంక తిరిగేలోగా శారద ముందుకు వచ్చి నిలబడింది. కన్న ఇబ్బందిగా నిల్చున్నాడు.

"ఏమయ్యా, తిరపతమ్మ, జాంకాయలు నువ్వొకుచి మరిగావన్నమాట"

"అదేమోగాని వదినా, తిరి జాంకాయలు బ్రహ్మాండంగా ఉన్నాయనుకో. వీటిముందు ఒకటో నంబరు రసగుల్లాలు బలాదూరు— కావాలిస్తే నువ్వొకటి తినిచూడు వదినా— ఒరే కన్నా అమ్మకొకటి ఇవ్వరా"

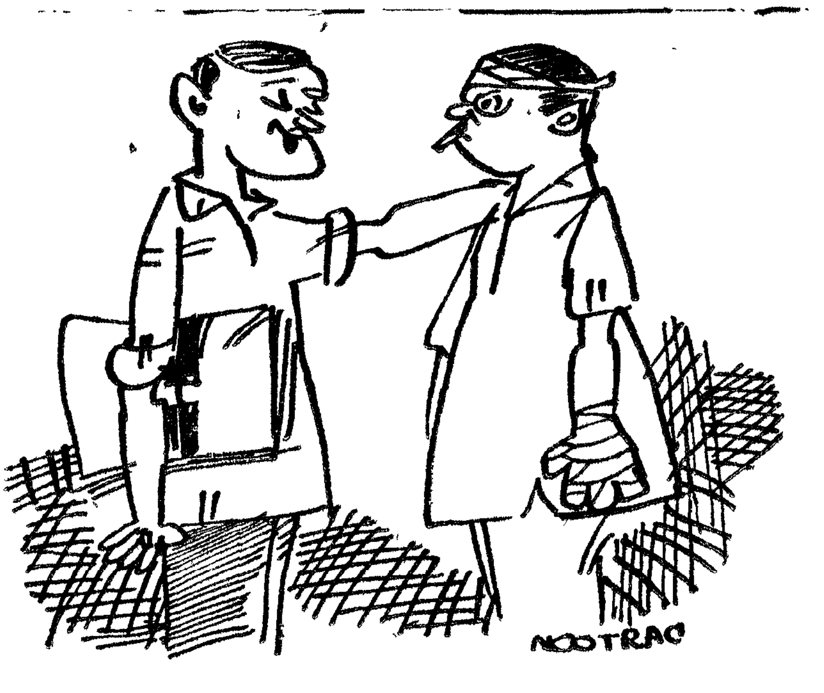

'హలో! దీపావళీ పండక్కి కూడా...మీ ఆవిడ రానన్నదని చెప్పావుగా! వచ్చేసిందా ఏమిటి? ...'

[illegible] కంఠస్వరంతో.

"వెధవ— నాటూ పెడతాడు. తెల్లవారలేదు అప్పుడే వెళ్లి నానా తిట్లూ తినివచ్చాడు" అంటూ శారదకన్న చెంప్పకు వట్టుకొంది.

కన్న చిక్కమొహంపెట్టి తాప్కారం వంక చూశాడు.

"వదినా— వదినా, వాడిసేం కొట్టకిస్తాడు— నే చెప్తా గా" ప్రాధేయపడ్డాడు.

అంతలో భీముడు సావిట్లో ప్రవేశించాడు భీముడు భీముడే. పదిహేరు సంవత్సరాలే అయినా నిండుగా కనుపిస్తాడు. గోపాలకృష్ణయ్య గారి పాలంలో ప్రసాదరావుకు నీడలా తిరుగుతుంటాడు. కన్నని కంటికి రెప్పలా చూచి వాడికి సకల విద్యలూ —చదువు మినహాగా— నేర్పిన గురువు. గోపాలకృష్ణయ్య గారి కుటుంబ మంటే వాడి ప్రత్యేకపుగా కృతజ్ఞతతో ఉరక వేస్తుంది.

"నీకు తెలీదయ్యా— ఆ తిరపతమ్మ ఒట్టి అఘ్హమైన తిట్లూ వినలేక పోతున్నాం. తెల్లవారితే పీడు జామచెట్టు ఎక్కక మానడు. ఆ తిరపతమ్మ తిట్టకా మానదు. మధ్య మేం గొడవ పడలేక చస్తున్నాం" అంది శారద విసుగుతో.

"ఉండు చిన్నమ్మా— ఇంక నా(లో)జులాగితే" భీముడు పూర్తి చేయకుండానే శారద రెండో తమ్ముడు రాంబాబు వీధిలో నుండి సావడిలోనికి బంతిలా దూకి "అక్కా— వచ్చేసాను" అన్నాడు పట్టరాని ఉత్సాహంతో.

తమ్ముణ్ణి చూడగనే శారద గతం మరిచి పోయింది. ఆమె ముఖం విద్యుత్కాంతితో వికసించింది. స్త్రీ సహజమైన పుట్టింటిపై అభిమానంతో మనసు మురిసింది.

రాంబాబు ఒక్క గుక్కలో చెప్పాడు. తను అక్కని పండక్కి ఉన్న పాటున తీసుకెళ్ళడానికి వచ్చాడట.

తెర వెనుక దీపం

ఏవరేమి ఆటంకం చెప్పినా వాళ్ళ నాన్న గారు విని పించుకో వద్దన్నారట. చిన్నక్కని తీసుకొని రావడానికి విశాఖపట్నం చిన్నన్నయ్య తనతోనే బయలు దేరి వెళ్ళాడట. తనూ చిన్నన్నయ్యా పందెం వేసుకున్నారట— ఎవర్ని ముందు అక్కడికి తీసుకొస్తారో నని. తనను గెలిపించడానికి శారద వెంటనే నిలబడ్డ పాటున బయల్దేరాలట. కడకు తన పరీక్ష తప్పినా పరవాలేదుట గాని ఈ పందెంలో తను వోడిపోవడానికి వీల్లేదట.

"ఏం అక్కయ్యా, మనం ఇప్పుడు బయల్దేరు దామా" అన్నాడు ఎంతో ఆశతో.

"ఏడిసేవ్ నీ ఇష్టమూ— నా ఇష్టమే" అంది శారద నవ్వుతూ

"మరి" అన్నాడు రాంబాబు గమ్మున విరుత్సాహ పడిపోయి.

వీధి మెట్లపై చెప్పుల చప్పడి విని శారదలోనికి వెళ్ళింది. ప్రసాదరావు సావడిలోనికి ప్రవేశించాడు. నోరు జారానని భయపడ్డ భీముడు తేరుకొన్నాడు.

* * *

శారద పుట్టింటికి వెళ్ళి వారం రోజులయింది. సాయంత్రం నాలుగు గంటలైంది. తెల్లవారితే భోగిపండుగ. పిల్లలందరూ గోనె సంచులూ, బుట్టలు పట్టుకొని ఇంటింటా పిడకలు దండుతున్నారు. తిరపతమ్మ ఇంటికి వచ్చారు. "వేసినమ్మది పుణ్యం —వేయనమ్మది పాపం" అని రణగోల పెడుతూ. తిరపతమ్మ తారాజువ్వలా వచ్చింది. ఒక్క పిడక గాదు పూచిక పుల్లైనా వేయనని మొండికేసింది. "అయితే వెయ్యవా" అని మొరాయించారు పిల్లలు. వెయ్యనుగాక వెయ్యనంది తిరపతమ్మ. పిల్లలు తిరుగు ముఖం పట్టారు.

"తిరపతమ్మ గారి ఇల్లు ఇదేనా" అంటూ ఒక తలపాగా పెద్దమనిషి అక్కడికి వచ్చాడు.

"నేనే నయ్యాయ్. ఎవరు నువ్వు" అంది తిరపతమ్మ.

"మాది గొల్లపాలె మమ్మగారూ. ఇలా రాజా పాలెం మా అత్తారింటికి పోతున్నా— గొల్లపాలెంలో మీ చెల్లెమ్మ గోరంట— సత్తెమ్మగోరికి చాలా సుస్తీ చేసింది. మిమ్మల్ని ఎంటనే బయల్దేరి రమ్మని ఎంకన్నగోరు చెప్పమంటే ఈడ బస్సు దిగాను. మళ్ళా బస్సుకి పోవాల" అన్నాడు.

తిరపతమ్మ ముఖ కళలు మారిపోయ్. ఆందోళన వ్యక్తమైంది. "అయ్యమ్మో— ఏంటి జబ్బు నాయనా" చాలా ఆదుర్దాగా అడిగింది.

"నాకేటి తెల్సమ్మగోరూ! చాలా సుస్తీగా ఉంది. వినేపాల కిందటేట్టేసినారంట గండా" అన్నాడతను.

"అయ్యో—నా సత్తెమ్మోయ్" అని తిరపతమ్మ ద్వారానికి జారబడిపోయింది.

క్రమంగా గట్టిగా ఏడుపు ప్రారంభమైంది. అయిదు నిముషాల్లో ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలు చేరి ఓదార్పులు పలికి వెంటనే, తిరపతమ్మను గొల్లపాలెం ప్రయాణం కట్టించారు. కబురు తెచ్చిన పెద్దమనిషి ఎప్పుడు వెళ్ళిపోయాడో ఎవరూ గమనించలేదు.

3

భోగి, పెద్ద పండుగ వెళ్ళాయి. కనుమనాడు మధ్యాహ్నం బస్సు దిగి చెల్లెలు సుస్తీగా ఉందని కబురు తెచ్చిన వాడిని వెయ్యి తిట్లు తిడుతూ గాలి తోలిపోతూ బాణంలా ఇంటికి వచ్చి పెరటి తలుపు తాళం తీసి గుమ్మంలో కుప్పగా కూలిపోయింది తిరపతమ్మ. ఇంకేముంది. తను అనుకున్నంతా అయిపోయింది. కొండంత పిడకల గూడు— ఒక పిడకైనా లేదు. దొడ్డంతా కలయజూచింది. తూర్పు వేపు గోడకు చేరవేసిన కందికంప మోపులు లేవు. మళ్ళీ చూచింది పెరడంతా. మిగతవన్నీ ఉన్నట్టే కనుపించాయి. కాని పెరడంతా ఎందుకో వెలవెల పోతోంది. ఒక్కొక్క మూలా— ఒక్కొక్క వస్తువునూ జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ పరీక్షగా మళ్ళీ మళ్ళీ చూచింది.

"అయ్యమ్మో— నా జాం చెట్టు" గొల్లుమంది తిరపతమ్మ. ఇంకెక్కడి జామిచెట్టు! దాని స్థానే జానెడు మోడూ అక్కడక్కడా పడలిన ఆకులూ మాత్రం ఉన్నాయి. తిరపతమ్మను మూర్ఛ వచ్చినంత పనయింది. పిచ్చిదానిలా ఆ మోడు వంకే చూడసాగింది. మాటలేదు. చలనం లేదు. ప్రాణప్రదమైన వారిని పోగొట్టుకున్న వార్త హఠాత్తుగా విన్నవారి మానసిక నిశ్చేతన్యంలో కొట్టు కొంటోంది— చాలా సేపయింది.

"ఎప్పుడొచ్చావే తిరపతమ్మా" కామాక్షమ్మ పలకరించింది. పలకలేదు. భుజం మీద చెయ్యి వేసి తట్టింది గట్టిగా.

"పిన్ని" అంటూ కామాక్షమ్మను పట్టుకు బావురుమంది తిరపతమ్మ.

"వూరుకోవే ఇంక. కొంటె వెధవలు చేసారంతాను. అదిగో ఆ భీముడు చేసాడిదంతా.

51 వ పేజీ చూడండి

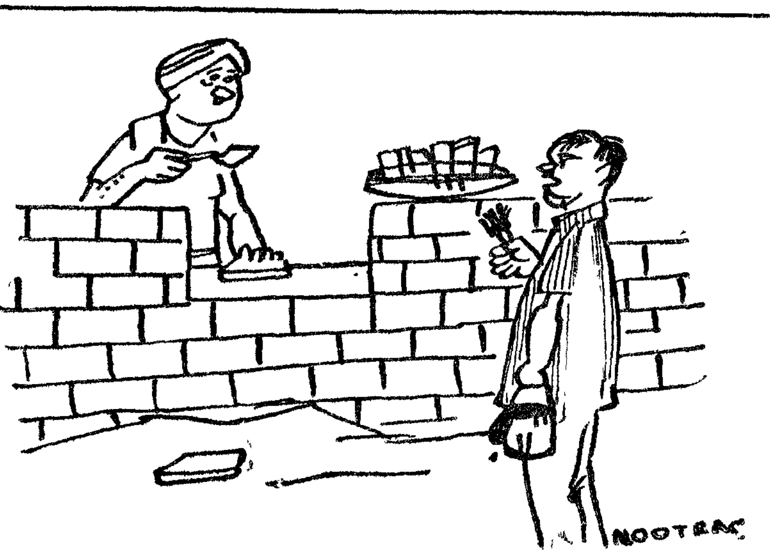

"ఇదిగో, నువ్వు నీ పని పూర్తిచేస్తే ... నేను దూలాలకీ, కిటికీలకీ రంగులేసుకోవాలి!..."

కొంత మంది భోజనం చేస్తున్నారు. కొంత మంది టిఫిన్ చేస్తున్నారు.

అనుకోకుండానే నేనూ జ్యోతి పక్కనే కూర్చొని టిఫిన్ తింటున్నాం. నాకే మనస్సుండ బట్టక జ్యోతిని పలకరించాను.

"జ్యోతి"

అదోలా నావైపు చూసింది.

"నా మీద అంత కోపం దేనికి. రిక్షాలో నాతో రావటానికి నీకు నామోషిగా ఉంటే నన్ను పిల్చి చెప్పొచ్చుగా. మీ జవాను ద్వారా కబురు చెయ్యటం ఎందుకు. నేనే మయినా తప్పుమాట అన్నానా"

"అంటే మాత్రం ఈ రోజుల్లో పడేవాళ్ళెవరూ లేదు. అయినా మాటలతో పనేముంది. నాకు ఇష్టం లేదు. అంతే" అన్నది. ఇంక నేను జ్యోతిని పలకరించ లేదు.

వారం రోజులు గడిచినయ్యి. జ్యోతి పూర్తిగా నాతో మాట్లాట్టం మానేసింది. అకారణమైన ఈ మార్పుకు నేను మొదట్లో బాధ పడ్డా తరువాత అలవాటయిపోయింది.

మా కాలేజీలోనే ప్రమీల అనే అమ్మాయి ఉన్నది. అమ్మాయి బి. కాం. చదువుతోంది. అందరి తోనూ కలుపుకోలు తనంగా ఉంటుంది. చక్కగా నవ్వుతూ విప్పారిన ముఖంతో అందర్నీ నవ్వించి నవ్విస్తూ మాట్లాడుతుంది. ప్రమీల నాన్నగారు సర్కిలిన్స్పెక్టరు. ఆ తండ్రి పోలికే ఈ కూతురుకీ వచ్చిందేమో ? కాలేజీలో ఉన్న ఆడపిల్లలి నందరినీ ఒక కంట కనిపెడుతూనే సి. ఐ. డి. పని చేస్తుంది. అందరి మనస్తత్వాలూ ప్రమీలకు బాగా తెల్సు.

ఒక ఆదివారం నాడు ప్రమీల నన్ను వాళ్ళింటికి రమ్మన్నది. పిల్చింది కదాని వెళ్ళాను. సాయంత్రం నాలుగయింది. అక్కయ్య పోయాక ఇతర్ల ఇంటికి వెళ్ళటం అదే మొదలు. ప్రమీల గదిలో ఇద్దరం కూర్చున్నాము.

"జ్యోతి పూర్తిగా మాట్లాట్టం మానేసిందా." అన్నది ప్రమీల.

"అవును"

"కారణం"

"నాకు తెలీదు ప్రమీలా"

"జ్యోతి వాళ్ళది కొంచం గడుసు సాంప్రదాయం" అన్నది ప్రమీల.

"వాళ్ళ సాంప్రదాయం ఎట్లాంటి దయితే మనకేం ప్రమీలా. వాళ్ళ గొప్ప వాళ్ళకే ఉంటుంది" అన్నాను.

ప్రమీల నవ్వుతూ కూర్చుంది.

"నవ్వుతావేం"

"గొప్పల విషయం చెపుతుంటేను"

"డబ్బు గర్వమేమో అనుకున్నాను"

"కొంత వరకూ. కాని అసలు కారణం అది కాదు."

"మరి"

"నువ్వే"

"నేనా" అదిరి పడ్డాను.

"జ్యోతిని నేనేమీ అనలేదే" అన్నాను మళ్ళీ.

"జ్యోతి గుంటూరు వెళ్ళొచ్చింది తెల్సుగా"

"అవును"

"వాళ్ళ అక్కయ్య ఆ వూళ్ళోనే ఉన్నది"

"ఉంటే"

"ఆవిడ నిన్ను ఎరుగున్నదిట"

"ఎవరావిడ"

"ఏమో"

"ఇంత తెల్సుకున్నదానివి ఆవిడ పేరు తెలీదా"

"తెలీదు"

"జ్యోతిని అడగలేదా"

"అసలు జ్యోతి నాకీ విషయం చెపితేగా"

"మరి నీకెట్లా తెల్సు"

"మన విజయకుమారి లేదూ"

"అదే పోలీసు సూపర్నెంటుగారమ్మాయి"

"అవును. విజయకుమారితో జ్యోతి చెపుతుంటే అంతవరకే విన్నాను"

"ఏమిటో నాకేం అర్థం కావటం లేదు. గుంటూర్లో నాకు తెల్సిన వాళ్ళు ఇద్దరుకన్న ఎక్కువ లేరు. జ్యోతి బావగారేం చేస్తుంటారో"

"ఏమీ లేదు. చాలా ఆస్తిపరులుట. పెద్ద మేడా తోటా ఉన్నయ్యిట బ్రాడీపేటలో"

"ఎవరబ్బా"

"ఏమో"

"ఇంకా ఏం చెప్పింది జ్యోతి"

"ఏమీ లేదు. అంతక్రితం వాళ్ళే మాట్లాడుకున్నారో తెలీదు. ఉండు చెప్తాను. ఆ, జ్యోతి అక్కయ్యపేరు కృష్ణవేణి"

"చంపావ్ పో. కృష్ణవేణి జ్యోతి అక్కయ్యా. ఇంకేం తెలుస్తూనే ఉంది. మంచి కుటుంబమే. సరే ఇంక చెప్పక్కర్లేదు. అంతా తెల్సింది" అన్నాను.

"ఏమిటది పోనీ నాకు చెపుదూ"

"ఆ రోజు వస్తే అప్పుడే చెప్తాను."

మరో గంటసేపు కూర్చుని వచ్చేశాను.

(సశేషం)

తెర వెనుక దీపం

20 వ పేజీ తరువాయి

మీ సత్తెమ్మకు సుస్తీ చేసిందని దొంగ కబురు పెట్టి నిన్ను పంపేసి ఆ రాత్రి ఈఅఘాయిత్యం చేసారే— పోనీ పిడకల గూడూ, కందికంపా వేస్తే వేస్తారు కల్ప వృక్షం లాంటి జాంచెట్టును మొదలంటా తెగ్గోసి మంటలో పడేశారమ్మా— కోతి వెధవలు. పెద్దవారెవరికి తెల్సినా ఇంత పని జరిగేది కాదమ్మా, పాపం గోపాలకృష్ణయ్యగారూ, పార్వతమ్మగారూ ప్రసాదరావూ ఎంతో ఇదై పోతున్నారు. ఎవర్నీ పల్లెత్తి మాటైనా అనని ప్రసాదరావు భీముణ్ణి పట్టుకొని చావగొట్టాడు కూడాను. ఏం లాభం? పోయిన వస్తువు వస్తది గనకనా. మరీ ఇంత ఇదై పోకు మరి"

తిరపతమ్మ దృష్టిని జామిచెట్టు మోడు నుండి మరల్చలేదు. ఆమె మళ్ళీ వెర్రిలో పడి పోతున్నది.

"సత్తెమ్మా పిల్లలూ బాగున్నారా" తిరపతమ్మను మాటల్లోకి దించి, ప్రస్తుతాన్ని మరపించాలని కామాక్షమ్మ ప్రయత్నం.

తిరపతమ్మ మాట్లాడలేదు. దృష్టి జామి చెట్టు మోడు నుండి మరల్చలేదు.

"ఏమే మాట్లాడవ్" కుదిపింది కామాక్షమ్మ.

కామాక్షమ్మ కళ్ళలోకి చూచి పచ్చిదానిలా చూచింది.

"సత్తెమ్మా, పిల్లలూ బాగున్నారా అంట"

"బాగున్నారు పిన్నీ" అతి నీరసంగా సమాధానమిచ్చింది.

"అదే పదివేలు— లే— ఈ వేళకు మా ఇంటికాడ కాస్త ఎంగిలి పడుదువు గాని—రా" కామాక్షమ్మ అతి ప్రయత్నం మీద తిరపతమ్మను వాళ్ళింటికి తీసుకెళ్ళింది.

* * *

పండుగ వెళ్ళి నెల అయింది. తిరపతమ్మలో ముప్ఫై ఏండ్ల తరవాత వచ్చే నిస్సత్తువా, నీరసమూ కనుపించాయి. మునుపటి శక్తి, చైతన్యమూ లేవు. ఒక పూట తినీ— ఒక పూట తినకా— నానాటికి నీరసించి పోతున్నది. ఇల్లు విడిచి ఎక్కడకూ పోవడం లేదు. మునుపైతే వూరంతా దుమారంలా తిరిగి ఏదో సాకుతో అందరినీ తిట్లతో జల్లించి వచ్చేది.

ఇప్పుడొక్కకుర్రాడు అటు రావటం లేదు. ఇదివరకు గడియకొకడు వచ్చి "తిరి" అని పల్కరిస్తే సరికొత్తదీవెనలతో వెంటనే సత్కరించేది. తిరపతమ్మను చూచి పిల్లలూ, పిల్లల్ని చూచి తిరపతమ్మా రెచ్చిపోయే వారు. ప్రతిరోజులోనూ ఇది తప్పని కార్యక్రమం. కామాక్షమ్మ వినా ఎవ్వరూ ఇప్పుడామె ఇంటికి రావటమే లేదు.

తిరపతమ్మ 'ఇది' అని చెప్పకోలేని వెలితితో వేదనతో బాధ పడుతోంది. తను అందరికీ దూరమై పోయినట్లు మెరపులా తోచిందామెకు. అందరూ తన వంక సానుభూతిగా చూచి తొలగిపోతున్నారు. ఏమి చెయ్యడానికీ తోచటం లేదు. అసలు చెయ్యడానికేమీ పని లేదు. పిల్లలు తన పెరట్లో తిరిగినంత కాలం చేతినిండా పని. ఎక్కడివస్తు వక్కడే ఎప్పుడూ ఉండేదే కాదు. ప్రొద్దున్నే అద్దంలా తీర్చి దిద్దిన పెరడును, ఒక్క క్షణంలో పెంటపోగులా తయారు చేసి వెళ్ళేవారు. వారిని నోరారా తిట్టుకుంటూ మళ్ళీ ఎక్కడి దక్కడ సర్దుకునేది. ఇప్పుడు పెరడంతా పట్టి వల్లకాడులా కనుపిస్తోంది. ఏ వస్తువుకూ కదలిక లేదు. అశాంతి మయమైన తిరపతమ్మ పూర్వ జీవితంలో పోల్చి చూస్తే— ఇది శాంతి, కాని ఆమె కిట్టి శాంతి అక్కరలేదు.

ఇది వరకే ఒకసారి పార్వతమ్మా, శారదా వచ్చారు. పార్వతమ్మ చాలా ఇదైపోతూ తమకే అఘాయిత్యంలో భాగం లేదనీ. తమ కెవరికీ తెలియకుండా దుడుకు భీముడింత చేసాడనీ చెప్పుకొంది. అంత ఇదిగా పార్వతమ్మ చెబుతుంటే తిరపతమ్మ నిర్లిప్తంగా విన్నది. తిరపతమ్మ వేదన మరొక చోట. అది ఎక్కడో— ఎందుకో ఆమెకే తెలియదు. ఒరులకెలా చెప్పగలదు. తిరపతమ్మను పరీక్షగా చూచిన పార్వతమ్మకూ, శారదకూ ఆశ్చర్యం కలిగింది. వారాశించిన తిరపతమ్మ— ప్రవర్తన వేరు. మునుపటి తిరుపతమ్మ ఇప్పటి తిరుపతమ్మకూ ఎక్కడా పోలికే లేదు.

"ఏమీ బాధ పెట్టుకోకమ్మా తిరపతమ్మా" ముగింపుగా అంది పార్వతమ్మ.

"దానికి నాకేం బాధ లేదు పిన్నీ. . ." ఇంకా ఏమో చెప్పాలని చెప్పలేక పోయింది.

పార్వతమ్మా— శారదా వెళ్ళారు.

'ఆంధ్రసచిత్ర వారపత్రిక'లో ప్రచురణకు ఇండియన్ ఇంక్ తో వేసిన కార్టూనులు మాత్రమే పంపాలి. సాధారణంగా 4" × 2", 4" × 4" చిత్రాలు పత్రికలో పడుతూ ఉంటాయి.

35 ఎం. ఎం. హోమ్ సినీ ప్రొజెక్టర్

మీ యింటిలోనే సినిమా చూచి ఆనందించండి. మీరు కోరిన చిత్రమును మీ గదిలో తెరమీద టార్చి లేక ఎలెక్ట్రిసిటీ సహాయంతో చూడవచ్చును. సినిమాలో వలె పూర్తిగా బొమ్మలు నటించుట, నాట్యమాడుట చూడవచ్చును. స్లయిడ్స్ కూడ ప్రదర్శింపవచ్చును.

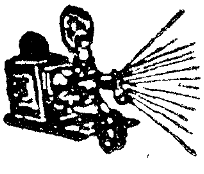

ధర: రు 22-50. వి.పి.పి.చార్జి రు 4-50. 20 అడుగుల ఫిలిం ఉచితం. అదనపు ఫిలిం గజం 25 నపై. స్పెషల్ స్క్రీన్ గుడ్డ రు. 4/-

INDOJAP ARTS (AP-27)
Phapala, Aligarh,

ఏర్ కింగ్ ట్రాన్సిస్టర్

జపాన్ లో తయారైన పాకెట్ రేడియో, పెద్ద రేడియో వలె పని చేయును. అన్ని ట్రాన్సిస్టర్లు, లౌడ్ స్పీకరు గ్యారంటీగలవి. జపానులో తయారైనవి. కోరినచోట సంగీతం, వార్తలు వినవచ్చు. స్థానికంగా ప్రపంచంలోని ప్రతిస్టేషను వినవచ్చు. వినుటకుసిద్ధంగాపంపబడును. టార్చి సెల్ తో పని చేయును. అనువైనది. అందమైనది. సొవుపెట్టె వలె చిన్న సైజు తేలికైనది. 3 సం|| గ్యారంటీ. డీలక్సు రకం నెం: Am55 రు.45/50 V.P.P. చార్జీలు రు. 4. రేడియో తోలుకేసు రు. 5.

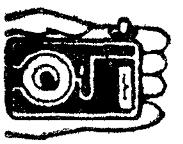

SULEKHA TRADERS (AP-49)
Phapala, Aligarh

ఫోల్డింగ్ 50 షాట్ పిస్టల్

లైసెన్సు అక్కరలేదు. అమెరికన్ మోడల్, దొంగలు, క్రూరమృగముల నుండి రక్షించుకోండి. ఉల్లాస ప్రయాణాలు, యాత్రలు, నాటకాలకు ప్రశస్తమైనది. ఆటోమేటిక్ 50 షాట్లు ఏర్పాటు గలదు. తేలికైనది. ఇందు నుండి వెలువడు విస్ఫోటనవ్యలు మిమ్మును కాపాడును.

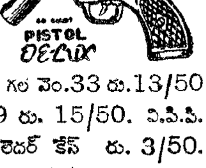

ధర: 50 షాట్లు గల నెం.33 రు.13/50 జర్మన్ మోడల్ నెం. 99 రు. 15/50. వి.పి.పి. చార్జీలు రు. 2/50. లెదర్ కేస్ రు. 3/50. అదనపు షాట్లు 100 కి రు. 5/-.

SULEKHA TRADERS(APW-13)
PHAPALA, ALIGARH.

తెరవెనుక దీపం

ఒక నాటి సాయంత్రం తిరపతమ్మ పెరటి గుమ్మంలో కూర్చుంది. కన్నా మరో నలుగురు పిల్లలూ అటు కేరింతా లాడుతూ వచ్చారు. వారిని చూచిన తిరపతమ్మలో విచిత్రమైన కదలిక కలిగింది. ముఖంలో గూడు కట్టుకొన్న బెంగ, నైరాశ్యం తొలగి వాటి స్థానే సంతోషంతో ముఖం వెలిగింది. పిల్లలు తిరపతమ్మను చూసారు. గిరుక్కున వెను దిరిగారు. తూనీ గల్లా పారిపోయారు. తిరపతమ్మ అప్రయత్నంగా 'కన్నా' అని పిలిచింది. దిక్కుల కందిన దీనమైన ఆ పిలుపు పిల్లల కందలేదు.

తిరపతమ్మ నిలువునా కృంగి పోయింది. ముఖం మరింతగా ముకుళించుకు పోయింది. మనసు తీవ్రంగా గాయపడింది.

ఆ రాత్రి తిరపతమ్మకు ఉధృతంగా జ్వరం వచ్చింది. మరునాడు సాయంత్రం కామాక్షమ్మ వచ్చి చూచేటప్పటికి చీకటి గదిలో కుక్కి మంచం మీద ముడుచుకొని మూటలా పడి మూలుగుతున్నది. వళ్ళు కాలిపోతున్నది. పలకరిస్తే "ఊఁ" అన గలిగింది. రెప్పలు బలవంతాన ఎత్తి కామాక్షమ్మను చూచి మళ్ళీ మూసుకొన్నది. కళ్ళు చెమ్మగిల్లడం కామాక్షమ్మ గమనించ లేదు.

"జ్వరం ఎప్పుడొచ్చిందే తిరపతమ్మా"

"నిన్న రాత్రి పిన్నీ"

"రాత్రి అన్నం తిన్నావా"

"లేదు పిన్నీ"

"అయ్యో వెర్రిదానా— నాకు కబురంపక పోయావటే. మందూ మాకూ లేకుండా పడున్నావా ఉండు. శాస్త్రుర్లుగారికి కబురంపుతాను. కాఫీ గాని పుచ్చుకుంటావా"

"వద్దు పిన్నీ"

ఇదేమిటే. గొల్లపాలెం నుండి వచ్చి నప్పటి నుంచీ ఇలాగై పోయావు. ఆ దిక్కుమాలిన జామ చెట్టును గురించి గాని బెంగెట్టుకున్నావటే. పిచ్చిదానా లేచి కూర్చో. ఏదీ ఇలా చూడు" కామాక్షమ్మ తిరపతమ్మను లేవదీసి కూర్చో పెట్టింది.

తిరపతమ్మ నేరుగా కామాక్షమ్మ కళ్ళల్లోనికి చూడలేక పోయింది తలదించి కూర్చున్నది. ఆమెలో ఏదో మార్పు—ఏదో బాధ మొదలౌతున్నట్లు కామాక్షమ్మ గ్రహించగలిగింది. కాని యిదమిద్ధమని ఆమెకీ తెలియదు.

ఏమే— నీ బాధేమిటీ— నాతో చెప్పమ్మా"

"పిన్నీ..." తిరపతమ్మ కంఠం వణికింది.

"ఏమిటే బెంబేలు పడతావు. ఏమిటో చెప్పు."

"నేనందరికీ దూరమై పోయాను పిన్నీ... నన్నందరూ వెలేసారు" కామాక్షమ్మ తల దిమ్మెత్తినంత ఆశ్చర్యపోయింది. జ్వరం తీవ్రతలో అంటున్న మాటలేమోనని కాసేపటికి సమాధాన పడింది.

"అదేమిటే ! ఎవరికి దూరమై పోయావు ఎవరు వెలేసారు నిన్ను"

"అంతే పిన్నీ" తిరపతమ్మ తిరిగి మంచం మీదకు వాలి కళ్ళు మూసుకొంది.

అసలేమిటో అర్థమవలేదు కామాక్షమ్మకు. అంతకంటె వివరంగా చెప్పలేక పోయింది తిరపతమ్మ. శాస్త్రిగారికి కబురంపడానికి వెళ్ళిపోయింది కామాక్షమ్మ.

వారం, గడిచింది. తిరపతమ్మకు జ్వరం తగ్గలేదు. సరికదా బాగా ఎక్కువై పోయింది. దానితో సంధీ, పలవరింతలూ, కూడా ప్రారంభమైనాయి.

ఎన్నో పలవరించింది. ఏమేమో గొణిగింది. అప్పుడప్పుడూ తనలో తిట్టుకున్నది. 'కన్నా' వచ్చావా. రా నాయనా జాంకాయలు పెట్టనా" అన్నదోసారి. కామాక్షమ్మ కంగారు పడింది. కొంత సేపటికి 'ఓహో' అనుకున్నది.

వారం రోజులై కోడలినీ, మనవణ్ణీ వెంట బెట్టుకుని తమ్ముడింటికి ఏదో శుభకార్యానికని వెళ్ళిన పార్వతమ్మ వచ్చిందని తెలిసి కామాక్షమ్మ వెళ్ళి తిరపతమ్మ పరిస్థితి చెప్పింది. పార్వతమ్మ గోపాలకృష్ణయ్య గారితో చెప్పింది. గోపాలకృష్ణయ్య గారు ఒక్క క్షణం ఆలోచించి, తలపంకించి "పద వెళ్ళి వద్దాం. కన్నని కూడా తీసుకురా" అన్నారు.

పార్వతమ్మ ఆశ్చర్య పడింది. గోపాలకృష్ణయ్య గారూ, పార్వతమ్మా కన్నను తీసుకొని తిరపతమ్మ ఇంటికి వెళ్ళారు. అప్పటికే అక్కడ కామాక్షమ్మ— మరో ఇద్దరు ముత్తైదువలూ ఉన్నారు. తిరపతమ్మ మగతలో ఉంది.

"అమ్మా, తిరపతమ్మా" అని పల్కరించారు గోపాలకృష్ణయ్యగారు.

నెమ్మదిగా కళ్ళు తెరచింది. ప్రక్కనున్న కన్నను ఎదురుగా తీసి తిరపతమ్మ ముందు నిలబెట్టారు. కన్నవంక తదేకంగా చూచింది. ముఖం వికసించింది. అంతలోనే మగత క్రమ్ముకొని వచ్చింది. కళ్ళు మూసింది. పార్వతమ్మా, కామాక్షమ్మా పల్కరించారు. మాట్లాడలేదు. అంతలో శాస్త్రిగారు వచ్చి తిరపతమ్మ చెయ్యి తీసుకొని వంగి నాడి పరీక్షిస్తున్నారు.

గోపాలకృష్ణయ్య గారు పార్వతమ్మ వైపు తిరిగి "చూడు ఇది కేవలం జ్వరం కాదు. ఇన్నాళ్ళూ మనం తిరపతమ్మను సరిగా అర్థం చేసుకోలేదు. కొంటె పిల్లలు చేసే అలవి మాలిన అల్లరికి తట్టుకోలేక విసిగిపోయి ఆమె తిట్టే తిట్లనిమాత్రమే విని అసహ్యించుకొన్నాం. కాని కృంగి పోయి మూలుగుతున్న ఆమె మనస్సును చూడలేక పోయాం. అమృతం లాంటి ఆమె మనస్సు— వయస్సులో భర్త, ఆ వెనుకనే ఒక్కగా నొక్క కొడుకూ పోవడంతో— బండబారి పోయింది. ఇదే ఆమె మొండితనానికీ, నోటి దురుసుతనానికీ కారణం. ఇప్పుడు జామచెట్టు లేదు. పిల్లల అల్లరిలేదు. ఆమె నోటి దూకుడు లేదు. ఇవన్నీ నల్లని తెరలు. ఆ తెరల వెనుకనున్న దీపాన్ని మనమింత వరకూ చూడలేకపోయాం అందరి తల్లుల వలెనే ఆమెలోనూ పిల్లలంటే సహజమైన ప్రేమా, వాత్సల్యమూ, మమతా దాగి ఉన్నాయి. జామిచెట్టు నెపంతో పిల్లలందరూ ఆమె చుట్టూ చేరి విసిగించినప్పుడా వెలితి కనుపించలేదు. కాని ఇప్పుడు పిల్లలెవరూ తన ఇంటికి రాకపోవటంతో, మునుపటి నెయ్యి జ్ఞాపకాలతో మంచ మెక్కింది. పదిమంది పిల్లల అల్లరితో

చిన్నప్పుడూ కలకల్లాడే ఆమె ఇల్లు— చిన్నోడొక్కడూ రాకపోవటంతో బావురుమన్నది. నిజంగా ఇల్లు కాదు. ఆమె మనస్సు. పరిస్థితులామెకు మొదటి నుండీ ఎదురు తిరిగి వండంటే కాపురాన్ని నాశనం చేసాయి గాని స్త్రీ సహజమైన ప్రేమను— తాత్కాలికంగా కప్పి పుచ్చినా— తొలగించలేక పోయినాయి.

తిరపతమ్మ పిల్ల త్వరగానూ పుట్టాలనీ... అన్నీ చిట్ల రూపంలో దీవనలు"

గోపాలకృష్ణయ్య గారు పూర్తి చేయలేదు. తిరపతమ్మ నాడి పరీక్షిస్తున్న శాస్త్రిగారు తిరపతమ్మ చెయ్యిని మెల్లగా మంచం మీద పెట్టి

"బాబూ, గోపాలకృష్ణయ్యగారూ. . . . ."

అన్నారు. శాస్త్రిగారి మొహంలో నిరాశ వ్యక్తమైంది. గోపాలకృష్ణయ్య గారు గుర్తించారు.

"ఏమండీ! శాస్త్రిగారూ"

శాస్త్రిగారు శూన్యంగా చూశారు.
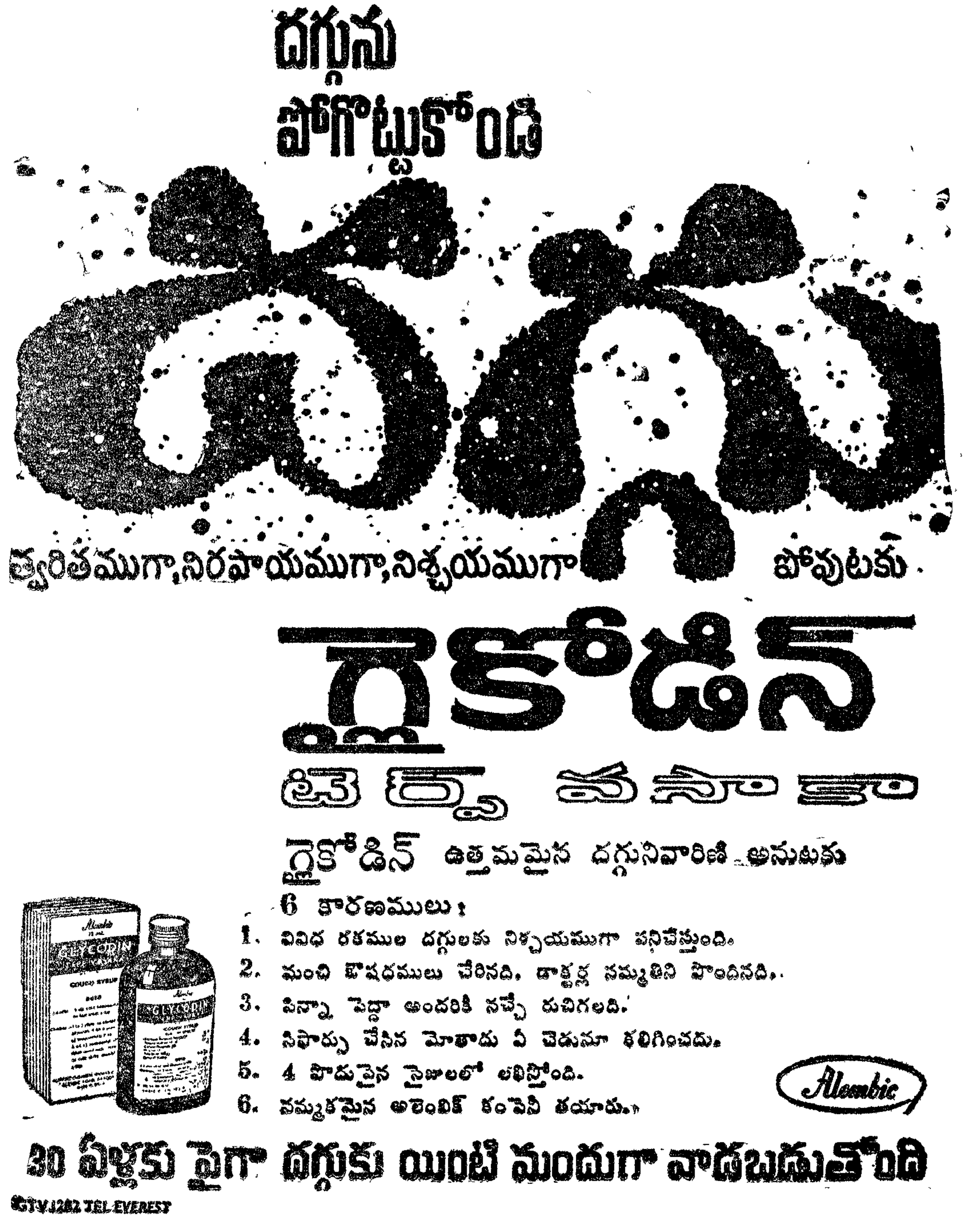
గోపాలకృష్ణయ్యగారి కనుకొలకుల నుండి రెండు కన్నీటి బిందువులు నేల రాలాయి. ★